

ГОДИНА

БРОЈ

5

ВОЈИН

35

1 8 6 8

10. Децембра.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Веројетне промене у тактици (наставак). — Новине и ситнине. —

Веројетне промене у тактици.

(Наставак.)

После свега реченога појамно је, да се основне ворме морају одбацити, те да при свакоме стројењу бојнога или резервенога реда начелник буде принуђен да мисли: шта је zgodније да построји у датоме тренутку? А кад једном он почне мислити о томе, шта је zgodније, он ће морати себи задати још један задатак: с чега је zgodније? т. ј. постараће се да се упозна са тактичким вормама. Кад норме постоје, њему не ће то никад требати да мисли; што да он мисли на оно шта је zgodније, кад су већ правила за њ смислила не само како је ред за дивизију бољи, но још и где је боље да сваки баталијун стане у четним колонама, где у јуришној колони итд. Они што су правила саставили, гледали су како да радњу свачије мисли замену параграфом правила, и то су доиста постигли; и ако су у послетку добили савршено уништење свачије памети, која се исказује у тако званој неприсебности и неумештву у поштовању устаљене ворме и у савршеној равнодушности према тактичноме духу ове ворме, — то не треба жалити, већ се на против радовати: ти добијени послетци с тако ужасном потпуношћу и следственошћу одговорили су постављеној цели....

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Наћи ће се можда, људи, који ће ову расправу сматрати, као право обарање правила, обарање, које може бити, узрок поткопавању уважена према њима. Казаћемо једно: на правила се може боље него на и ваки други зборник законских уређења пренети она истина, да се **закон може критиковати**, јер у томе лежи залога његовога усавршавања; **но у исто доба треба га и безусловно вршити, док не буде одбачен.** Овај је одношај, чини нам се, **паметнији од онога, при коме не критикују закон, ал га и не врше.** Са ове тачке ми појмљемо један поглед: или је критика истинита, и тад је преко потребно, да се правила као што ваља измене; или критика није истинита, и тад она, као и све што је лоше, мора да падне. „Војни Зборник“ не само није против неодобравања, шта више он их баш тражи. Но ако је критика истинита, **можели се оставити да се на њу заслужена пажња не обрати?** Без сумње може. Но тада после ње, раније или касније, ал извесно, долази друга страшна критика, критика ствари, критика, која доказује неоснованост овога или онога правца у образовању војске ал не речима, већ потоцима крви, десетином хиљада глава, које се улажу без славе и без користи, а по нега и што још горе. *A bon entendeur — salut.... *)*

Не ћемо ништа да говоримо о тим пребацавањима која би се подигла у обрану основних редова, као: они се брзо строје на кратку команду, они помажу да се одељења могу одмах да одвоје, **ако нису на ономе месту, где би требало они су бар близу њега **)** итд. Не говоримо то с тога, што је до сад већ о томе и сувише говорено. Напомињемо само, да команда није никако згодна и

*) Ко нас разуме, хвала му... Пр.

**) Дакле свакојачко не на ономе месту, где би требало да су.

не може се употребити кад се има посла са знатним бројем војске, јер се та команда не може да допуни и оживи личним примером, као што може да буде при чети или баталијуну; већ је употребљива само **заповест**, јер велико одељење треба пре свега да **зна шта ће да ради после тек где ће да стане**. Јасно је „да ради“ команда не може да каже. Не говоримо такође о прекој потреби да се призна независност од реда нумера, баталијуна у рејименти, ових у бригади, ових у дивизији; не говоримо с тога, што се то по себи разуме чим се признала независност чета у баталијуну.

И тако, из бојних редова више баталијуна у скупу, преко је потребно да се избаци 1) убеђење да је ворма од две линије с резервом, основна јер према околностима може се показати као боља ворма и од једне линије с општом резервом, и од једне линије без опште резерве, већ само са резервицама и на послетку и ворма од једне линије без и каквих поткрепљења, како општих тако и појединих (резервице.) То је са свим истинито и разуме се и за све редове његових делова 2.) Треба се махнути равнања по линијама, размештаја баталијуна, рејимената и бригада по реду њихових нумера; 3.) Треба са свим одбацити постројавање по општој команди ма кога строја од више баталијуна, кад се то чини с тактичком цели. Сваки баталијунски старешина мора се сам да брине о стројном облику свога баталијуна. 4.) Треба одбацити команде и знакове, кад се они односе на одељења већа од једнога баталијуна. Од овога се наузимљу кретања у резервским редовима, у којима бригаде или дивизије

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чине као некаки велики баталијун, који се креће изван домаћа зрна и утицаја непријатељског и дакле, где се може допустити команди или и сам знак. У свима осталим приликама, у којима маневрују одељења већа од баталијуна, команде и знакови треба да се замену заповестима.

VIII.

Свако усавршање ватренога оружја, као што је већ горе речено, природно изазивље у мирно војним тактичарима мњење, е хладно оружје губи своју вредност. То површно мњење преноси се, без сумње и на вишега представљача хладнога оружја т. ј. на коњицу. Њој по кад кад са свим не налазе места на бојноме пољу. Како постају оваки погледи? Онако исто, како и све мирно-војне измишљотине које доведоше основни ред и много друго: треба само заборавити на бојну околност а особито на наравствено стање човечије под утицајем опасности — и изводи најразновиднији трошни а што је главно свакој глави лако поимљиве особине развијају се саме по себи, као што се развија гњил у мртвој води.

Доиста: метите с једне стране једно коњаничко одељење, по макар ексадрон; према њему на 1200 корака чету у развијеноме строју; реците првоне неј пође на јуриш, другој да пуца. Ексадрон ће постепеним јуришем прећи речену даљину за 3 ипо или 3 минута; пешак ће за то 3 ипо минута из пушке што се оздо пуни избацити бар 10—15 метака, што на читаву чету чини 1600 до 2400 зрна. *) По

*) Узимајући да је у чети 160 људи.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

мирним таблицама, донста из тог ће броја пасти тамо, рецимо бар 600; *) дакле, сваки коњаник, пре но што до чете дође, излаже се сигурно да буде убиен бар четири пута!...

Кратко и јасно — тако јасно, да ће годишње дете разумети. Но на несрећу није све у томе: има ствари, које не може да схвати годишње дете, ал које се не могу да изгубе из вида.

Прво, у боју се не може да пуца са одстојања у напред измерених, у коме се не пуца на непокретну белегу и не у тихоме душевном стању. Друго није тако лако брзо оцењивати даљине и погађати у белегу, која се брзо на вас креће. Треће, и најбоља пешадија није у век спремна да пуца, не може свагда да сачува и онај ступањ тишине, који је у боју могућан. Четврто, чудно је ставити сада коњицу у онако стање у коме су је избегавали стављати и при пређашњем стању ватренога оружја. Нико и никада није мислио да тврди, е је јуриш коњанички на непотрешењу пешадију — ствар лака и згодна. Пето, на послетку она иста господа, која тврде, да коњици нема више места на бојиштима, ако их упитамо: „а од чега пре свега зависи успех коњаничкога јуриша?“ без сумње ће одговорити: од сретно изабратога тренутка за њ. Ако је тв тако, то тврђење, као да су при садашњем ватреном оружју јуриши не могући, значи, да се просто тврди друго већ савршено смешно положење

*) Кају се са своје небрежливости огледају на срећу, јер немају мирних таблица у руди; два ред се више кају: нек их најпосле и имају, ал бар да не рачунају толико на њих јер реченим таблицама не дају никакве вредности изнад домаћага њиховога испитивања — колика је доброћа ове или оне системе пушака.

да је ручна и артилеријска ватра укрепила толико пешадију да она није више у стању да дође у растројство, нити се може изгубити и помести. Да је то могуће, преко су потребна два чуда: да се људи претворе у машине; да наша ватра као обилази противничку пешадију и туче само његову коњицу и обратно. Но почем то није нити и гда може бити, то ће се и у току борбе без сумње појављивати такви тренутци за јуриш коњанички, у којима ће она бити царица бојнога поља, јер може у неколико тренутака учинити више но што пешадија и артилерија могу да учине за неколико сахата.

Коњица утиче једино на уображење и с њоме се нико упоредити не може, кад је човек потресен т. ј. кад се у њему уображење толико развије, да на свакоме кораку од мухе види слона.

То су основи. исцрпљени из наравствене стране човечије, који нас уверавају да уредна коњица не ће нигда изгубити свога бојнога значаја; но у корист тога има и често материјалних основа. Треба помислити, прво да је јахач с коњем маса бар од 30 пуда, која пре тренутка судара, лети са брзином не мањом од 600 корака у минуту; друго није било примера да је сво јуришно оделење пало од зрна: и пита се, с чега они што осташе здрави, окреташе леђа? Та они нису дирнути зрнима: та они су још сачували толике брзине, да би могли потиснути не три или четири, већ шест, девет врсти пешадије? Одговор је прост: не бејаше смелости и духа за удар. Из тога се може да разуме, што коњица из најтежих прилика може да изиђе као по-

бедитељна пешадијина: она има на то сва материјална средства; а ако она бега, томе није било криво зрно, ни граната, већ што је у мирно доба не држаше на начелима смелости, упорства, безумне неустрашивости и способности да силно јуриша, не тражећи средине међу смрти и победом. У боју само онај побеђава, који се не боји да ће погинути.

Причају о наравственоме утицају зрна; ми велимо да није мањег наравственога утицаја и при удару са хладним оружјем, ако само он не буде признан замах, као у већине „редовних“ коњаника, но ако је замах, којим се пресече од плећи до појаса. Смело се може рећи, да се ни једно пешадијско одељење не ће тако спокојно упустити у борбу са одељењем коњаничким, које је себе прославило оваковим стварним ударима.

По што смо устанили основ коњаничкога успеха — **хватање тренутака**, видимо јасно, да се значај коњанички одређује не ватреним оружјем, већ у право способношћу да у месту граби тренутке за јурише способношћу, коју морају имати коњанички начелници у што вишем степену. Има ли таквих начелника — коњица чуда чини; нема ли их — она се промеће у мртав тешки терет војсци, који је само под једа. Тако је то било и тако ће то би вазда, не изузимајући ни само време Фридриха Великога, које толико блисташе.

У „Војном Зборнику“ је било једном помињато, да највећа дела коњице тога великога војводе, бејаху условљена онима људима, што стајаху на челу њеноме; то бејаху Сајдлиц, Цитен; од начелника оде-

љева бејаше више њих као што је био Варнери. Они, покрај свега мирног образовања, при коме се не бојашу „слоњених вратова“ *) у боју хитро хватаху тренутке за напад, — ал какве? Код Росбаха — непријатељску војску стигосхе у путним колонама код Праге — јуриш на крило; код Хохен — Фридберга — јуриш на баталијоне, кад се они забављаху променом правца. **)

После свега изложенога, чини нам се, да би се могло тврдо признати ово закључење: усавршавање ватренога оружја не умаљава значај коњице, но изазивље да се у њој што силније развијају бојне особине, што јој требају, међу које се као прва спомиње: да је у стању и да уме погодити тренутак за јуриш и да има брзине. да се тим тренутком користити може.

Са овога гледишта и постарајмо се да одредимо, шта је у коњици заостало иза савременога стања пешадије и коњице. И овде у послетку видимо оно исто, на што смо више реди долазили: да не треба измишљати чега новога, но само подићи добре стране већ давно заборављенога старога. Тако би ми желели:

1) Да се што више развије брзина, а особито на земљишту испресецаноме, а за то да се што је могуће више смањи тежина коју коњ мора да носи.

*) Ови начегници, не бринући се о туђим вратовима, не закљачаху ни у којој прилици ни своје сопствене.

**) Види улут Фридрихов ђенералима, гл. XXII. „У свима борбама с аустријанцима ја сам приметно да њихови баталијони после пуцања од три ипо сахата, почињу заглазити око својих барјака. Наша је коњица пробила много таквих увињања у боју код Хохен-Фридберга и отела много робља.“

2) Да се што је више дотерају коњаници у сечењу и ударању копљем, што се само онда може достићи кад не буду секли и боли у ветар, већ у видне бележе на коњима је за сечење означена црта, а за удар копљем — точка. Да би се достигла она сигурност и іачина удара, веома је добро имати белеге покретне.

3) Да се правила што простиіима учине, што је лако учинити, ако се само уништи разлика међу правим и обратним правцима и ако се призна независност од реда нумера ескадрона у рејименти, рејименте у бригади итд.

4. Да се што може више развиіе брзина скупљања из расутога строја у густу, по ескадронском старешини, лицем тамо где је он окренут. Тако је исто врло потребно да се коњица извикне скупљању у трку из расутога строја у густу, т. і. пред линијом, као што је Сајдлиц чинио а не иза ње или на месту, као што је сад ушло у обичај. Једина је залога успеху при томе — не престајно кретање напред; није ли с тога чудно, кад се коњаници скупљају на траг или на месту?

5) При образовању за јуриш, врло је потребно да се усвоји начин Суваровљев у свој ширини својој, т. і. једностране јурише чинити не другаче но на видиве цели, а оне чудновате двостране јурише, који не привикавају толико јуришању, колико застајању пред местом сукоба, треба одбацити и на њихово место употребљавати узајамне јурише кроз пешадију, коњицу и артилерију. Ове јурише треба чинити без разлике на предњу и стражњу врсту и то свагда на свршетку вецбања, да се и коњи

и људи навикну сматрати јуриш као свршетак посла.

6) Желело би се такође, да је коњаничко оружје вазда оштро, јер навика на руковање њиме треба да се у миру усвоји, ако се не ће, да у ратно доба људи, пре но што почну сећи непријатеља, израђаве себе и коње. Заједно с овим нестало би једном и свију оних „пријема“ који при оштроме оружју немају смисла, и развило би у официру страст за добро сечиво и за изучавање бојнога удара.

7) Да би се људи навикли на добро седљање а коњи на ношење терета, преко је потребно да коњица излази бар **на сва већа вецбања и маневре** са потпуном спремом својом и коњском. *)

8) Треба одбацити све педантичке захтеве у пешачком коњаничком строју, као што су на прилику примерне пушчане радње у драгунских ббталиуна, идеално равњање, вештинско једновремено подизање ноге у исти мах итд. и вецбати у пешачкоме јуришању све врсте коњице. **) У боју само онај достиже цели, који у самоме себи има сва средства за време сваке улоге, коју би околности захтевале. Иначе се може десити, да већи коњанички део, немајући драгуна у своме саставу, стане као укочен, кад у своме кретању наиђе на барикаду, иза које стоје ма каквих 20—30 људи.

*) Искусни коњаници веле, да ношење све спреме у мирно доба пре ће сатрти коње, него што ће их навикнути на ношење терета, који ће у рату имати на себи. Клавајући се пред њиховом компетентношћу, ми велимо да навод за или против ношења спреме у мирно доба, може се само учинити на основу искуства.

**) Ал не с тога, што се такав јуриш употебљује и где је добро и где није, већ да би у прилици, кад би се он као неопходан показао, могли употребити, а не да стану, не знајући шта да раде.

Што се тиче бојних редова како малих тако и великих коњаничких одељења желело би се оно исто што и за пешачки т. і. да начелници коњанички самостојно сматрају облике и дакле да нестане основних редова. Строго говорећи, старешине коњаничке треба слободније да гледају на те ворме него и сами пешачки начелници, јер при садашњем значају метпога оружја, само ће она коњица постићи мете, у којој је силно укорењено убеђење, да главан услов успеха лежи у сретно погођеноме тренутку за то, а не у облику строја. По овоме је појамно, да ће коњик навикнут да сматра, на прилику развијени строј за најбољи јуришни строј, често пропустити сретне за јуриш тренуте, и то само с тога, да се најпре построји у ту бољу ворму.

IX.

Ово ново оружје тешко да ће изазвати ма какве промене у техници пољске артиљерије, јер оно игра суштанствене улоге на даљини до 300 корака, т. і. на таквој, на коју артиљерија готово нигда не долази до непријатеља.

При томе и кретање у њој, у след раширене употребе пешачкога жлебнога оружја, још није ни близу да сврши пуни круг свој. Жлебна оружја учинила су веома важни, ал још су далеко од савршенога корака. Летна линија њихових зрна, при изванредној једновидности, још је врло савијена, у след чега простор гађања излази веома мален, тражење је одговарајућег угла подизања на великим даљинама тешко, а покретање белеге напред и натраг на најмање даљине, изводи је из круга артиље-

рискога дејства. У след чега су се артиљеристе занели сада тражећи начина, како да постигну блажију летну линију, ал у исто доба да не умале точан лет. На среду стоје два така начина: 1. да се увећа вишећ у топова што већ постоје; 2. да се удеси система топова, која ће довољном точношћу и једновидношћу гађати „спљуснутими“ зрнама.

Први је начин само неостварива мисао, јер треба помислити да он треба да се провуче између ових супротних разновидности: и да је толико мало барута, да топ не прсне, да зрно правилно клизи по жлебовима а да их не исквари, и да је опет толико много да зрно снажним летом — по што правиој пружи лети; а то су, као што се види, призрења, која ће се тешко моћи сложити. „Сплуснута“ зрна на против, дају правију летну линију; но она до сад не дадоше једнаке даљине ношења. (Наставиће се.)

Новине и ситнине.

Наредба за сву стајаћу војску.

Од неког времена догађају се чести сукоби између војника стајаће војске и жандарма:

Ја немогу допустити места мисли, да су војници звагда први ове сукобе изазивали, али немогу никако ни веровати, да су жандарми могли бити нападачи.

Претерана ревност с једне стране, а претерано честољубље и осећање с друге стране могла су бити повод овим сукобима.

Жалосно је свако јаче кад се у једноме месту догађају сукоби између власти и грађана, али је

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

млого жалосније кад се сукоби догађају између органа саме власти, како је овде случај.

И војници и жандарми, који су, по устројству, такође саставни део стајаће војске имају једно опредељење. Они су пре свега војници, имају да бране земљу, да чувају ред, поредак и законитост у њој.

Овај истоветни позив, ова једнака дужност може бити, и треба да буде, само већа побуда њихове слоге братске љубави, никако пак неможе она бити повод мржње и трвeња.

Жандарми дано-ноћни чувари јавног поредка и јавне безбедности никад неби могли са поуздањем вршити ову дужност. Кад неби знали, да иза њих стоји војска свагда готова да им притече у помоћ онде где снага њихова неби била довољна.

Војници бранитељи отаџбине, чувари реда и законитости били се могли безбрижно и свом снагом посветити искључиво обучавању и вежбању, да жандарми нису примили најтежи и најнемилији део њихове дужности на се?

Све узроци да жандарме и војнике једно другом с ближе да их воде међу собној љубави и братимској дружби.

Ја држим, да ће се, и међу војницима и међу жандармима, ретко кој најћи који то увидити неће, па зато са поуздањем могу очекивати, да ће не само сукоби и раздраженост између војника и жандарма престати, него да ће њихово место заузети у зајамно поверење, слога и љубав, која рађа свест заједничког позива и заједничких дужности.

Војници, — који у варош изађу, било по каквом послу, било ради проходања и задовољсва, — сма-

траће жандарме као војнике, који су на дужности па ће и њиховом позиву и њиховим наређењима сљедовати онако исто, како су дужни да сљедују и да се покоравају позиву и наређењима стража и патрола.

Жандарми, сматрајући себе за вршитеље дужности, не ће никад заборавити, да горчину, коју порађа сама по себи непријатна дужност њихова, не само не треба увећавати преким речма и гордим понашањем, него да је треба, у колико је могуће, блажити благошћу, пристојношћу и учтивошћу. У њиховом делу свагда треба да се огледа вршење дужности, а никако ђуд, зловоља и нерасположење.

Особито то могу очекивати од њих војници, као њихови другови.

Но нађели се и поред свега тога опет који од војника, који не би пошао за позивом жандарма кад овај врши своју дужност, или који не би послушао његове наредбе, тај нека поуздано зна да ће кажњен бити.

Ако би се пак који од жандарма заборавио, па би неучтиво, вређајући и изазивајући вршио своју дужност, министар унутрашњих дела биће према њему исто тако строг као што ћу ја бити према војницима.

То добро нека знају и војници и жандарми, па нека према томе удесе своје владање.

Боље ће бити свакојачко за обоје а и достојније за све њих, да се међу собом слажу, него ли да, дражећи и изазивајући један другог, у исто време изазову противу себе строгост закона. — !!

Ова ће се наредба, с нарочитим објаснењем од стране дотичних командира, прочитати свој војсци.

14. Децембра 1868 год.

у Београду.

МИНИСТАР ВОЈНИ

ПОДПОДКОВНИК

Бели-Марковић, с. р.

Потреба је да се напише: Општи земљопис удешен за употребу при српским средњим школама.

Та књига треба да има најмање 12 а највише 15 штампаних табака у 8-ни. За ту књигу одређена је награда 50 дук. цесарских. Рок, до кога се она има поднети министарству просвете и црквених дела, оставља се до 1. Маја 1869.

Књижевници, који би се примили посла око израђивања те књиге. и написали би је, послаће је министарству под печатом, и с поља ставити натпис, па онда приложити запечаћено писмо, на ком ће с поља бити исти натпис, који је и на књизи, и у њему да буде написано име и презиме списатеља и његов атрес.

Умољавају се сва уредништва српских и словенских листова, да овај оглас у својим листовима наштампају.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кроз који дан, и „Воин“ ће да наврши пет година, како излази.

Ако сад узмемо у рачун свуколику војничку књижевност нашу, ми ћемо видети, да сам „Воин“ запрема половину њену (ако је не премаша), јер је он за ових пет година дана дао својој публици и војничкој књијници пет повећих књига, или 180 и неколико печатаних табака војничка разноврсна садржаја са многим сликама.

Према снази, коју је он имао на свом расположењу, и према тешкоћама, какве сваки нов предузетак неизоставно прате, ми опет можемо да будемо с њиме задовољни; а да буде што бољи и савршенији, то сам „Воин“ жели више, него ико други.

Али је „Воин“ и на концу пете године, још у својем почетку, јер је цела књижевност наша, јер је цела држава наша тек у свом почетку. С тога нам је баш и дужност већа, да се озбиљно и без прекида посла даћемо и држимо. Још ми немамо све што нам треба, још ми трпимо јаке оскудице у свакоме правцу.

„Воин“ жели да уђе у шесту годину. Помажимо га. негујемо га, издржавајемо га, јер нам треба, и може нам користити. Он је мален и нејак; но до нас стоји, па да порати и ојача.

Он ће и за 1869-ту годину излазити као до сад три пут у месецу на табаку, и стоји на годину 60 гроша или 6 фор без поштарине, а на по године 8 цванцика или 4 фор. са поштарином.

Пријавити се ваља до Божића и новце треба послати управо у Београд на

Уредништво „Воиново“.

Уредништву је „Воиновом“ потребно 8 егземплара од 1-вог броја „Воина“ за 1866. Ко има па би хтео да уступи, нека донесе; плаћа му се од комада 6 гроша.
